

Rolnummer 385
Arrest nr. 57/92 van 14 juli 1992

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag gesteld door de Raad van State, afdeling administratie, VIIe kamer, bij arrest van 6 februari 1992 in zake de n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E. tegen het Vlaamse Gewest.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit voorzitter J. Delva en waarnemend voorzitter J. Wathelet, en de rechters D. André, F. Debaedts, L. De Grève, K. Blanckaert, L.P. Suetens, M. Melchior, L. François en P. Martens, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter J. Delva,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

*   *   *

I. *Onderwerp van de vraag*

Bij arrest nr. 38.681 van 6 februari 1992 in zake de n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E. tegen het Vlaamse Gewest heeft de Raad van State, afdeling administratie, VIIe kamer, volgende prejudiciële vraag gesteld aan het Hof :

« Worden de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet geschonden door de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemene nutte, alsook door de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, inzoverre belanghebbende derden de nietigverklaring van een onteigeningsbesluit kunnen vorderen voor de Raad van State, terwijl de onteigende na het instellen van de gerechtelijke fase de onwettigheid van dat besluit slechts bij wege van exceptie kan aanvechten ? ».

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

De voormelde prejudiciële vraag is gesteld in het kader van een onteigeningsprocedure overeenkomstig de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemene nutte, bepaald bij de wet van 26 juli 1962.

De n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E. vorderde op 5 februari 1992 voor de Raad van State de schorsing en de vernietiging van het besluit van 6 december 1991 van de Gemeenschapsminister van Ruimtelijke Ordening en Huisvesting waarbij beslist wordt een terrein, waarvan voormelde n.v. eigenaar is, overeenkomstig de wet van 26 juli 1962 te onteigenen.

De Raad van State deed opmerken dat de gerechtelijke fase van de onteigening een aanvang heeft genomen met de dagvaarding die op 29 januari 1992 aan de voormelde n.v. is betekend.

Voor de Raad van State deed de n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E. gelden dat ook na de aanvang van de gerechtelijke fase de Raad bevoegd is om kennis te nemen van het beroep tot nietigverklaring van onteigeningsbesluiten, omdat de vordering bedoeld in artikel 16, tweede lid, van de onteigeningswet van 26 juli 1962 niet de nietigverklaring van een onteigeningsbesluit beoogt - daarvoor is de rechterlijke macht niet bevoegd - en dat het recht van de onteigende om bij wege van een exceptie de onregelmatigheid van een onteigeningsbesluit te betwisten, niet gelijk is aan een vordering tot nietigverklaring, die noch hetzelfde voorwerp noch dezelfde gevolgen heeft. De voormelde n.v. voert hierbij aan dat de op dat stuk door het Hof van Cassatie en de Raad van State gevolgde rechtspraak een schending uitmaakt van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, aangezien die rechtspraak inhoudt dat belanghebbende derden wel en de onteigende niet de nietigverklaring kunnen verkrijgen voor de Raad van State.

De Raad van State overwoog dat het zich aansluiten bij die stelling omtrent de discriminatie van de onteigende ten aanzien van een derde die het onteigeningsbesluit wel rechtstreeks voor de Raad van State kan bestrijden, neerkomt op de vaststelling dat de artikelen 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 en 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State strijdig zijn met het gelijkheidsbeginsel dat in de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet is verankerd.

Vervolgens schorste de Raad van State bij wijze van bewarende maatregel de tenuitvoerlegging van het bestreden besluit en stelde de voormelde vraag aan het Hof.

III. De rechtspleging voor het Hof

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door overzending van een expeditie van voormelde verwijzingsbeslissing, die op 11 februari 1992 ter griffie is ontvangen.

Bij beschikking van 11 februari 1992 heeft de voorzitter in functie de leden van de zetel aangewezen conform de artikelen 58 en 59, tweede en derde lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben op 3 maart 1992 geoordeeld dat er geen toepassing diende te worden gemaakt van de artikelen 71 en 72 van de organieke wet.

Van de verwijzingsbeslissing is conform artikel 77 van de organieke wet kennisgegeven bij ter post aange tekende brieven van 4 maart 1992.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 7 maart 1992.

Bij beschikking van 11 maart 1992 heeft de voorzitter in functie de termijn voor het indienen van een memorie verkort tot 7 april 1992.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de in artikel 77 vermelde gezagsorganen bij ter post aange tekende brieven van 12 maart 1992.

Bij beschikking van 11 maart 1992 heeft voorzitter J. Delva de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

De Vlaamse Executieve heeft een memorie ingediend op 6 april 1992.

De n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E., met maatschappelijke zetel te 1170 Brussel, Terhulpesteenweg 164, heeft een memorie ingediend op 7 april 1992.

Van die memories is kennisgegeven conform artikel 89 van de organieke wet bij ter post aangetekende brieven van 21 april 1992.

De n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E. heeft een memorie van antwoord ingediend op 21 mei 1992.

Bij beschikking van 27 mei 1992 heeft voorzitter I. Pétry, gelet op de nabijheid van haar ambtsneerlegging en haar wens de heropening van de debatten te vermijden ingeval de zaak op dat ogenblik nog in beraad zou zijn, gezegd dat zij verhinderd is om in onderhavige zaak te zetelen en vastgesteld dat met toepassing van artikel 56, vierde lid, in fine, van voormelde organieke wet, zij vervangen wordt door rechter J. Wathelet, oudstbenoemd rechter van de Franse taalgroep.

Bij beschikking van 27 mei 1992 heeft het Hof :

- de prejudiciële vraag geherformuleerd als volgt : « Worden de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet geschonden door de artikelen 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemenen nutte, alsook door de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, in zoverre belanghebbende derden, andere dan deze bedoeld in artikel 6 van voormelde wet van 26 juli 1962, de nietigverklaring van een onteigeningsbesluit kunnen vorderen voor de Raad van State, terwijl de onteigende na het instellen van de gerechtelijke fase de onwettigheid van dat besluit slechts bij wege van exceptie kan aanvechten ? »

- beslist dat de zaak in gereedheid is en de dag van de terechtzitting bepaald op 17 juni 1992.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij ter post aangetekende brieven van 27 mei 1992.

Op de terechtzitting van 17 juni 1992 :

- zijn verschenen :

. Mr. D. De Greef loco Mr. M. Senelle, advocaten bij de balie te Brussel, voor de n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E.;

. Mr. M. Van Bever loco Mr. A. Papen, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Executieve, Jozef II-straat 30, 1040 Brussel;

- hebben de rechters-verslaggevers L. De Grève en D. André verslag uitgebracht;

- zijn Mr. De Greef en Mr. Van Bever gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 62 en volgende van de organieke wet die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1.1. Met verwijzing naar het arrest nr. 42/90 van het Hof van 21 december 1990, betoogt de Vlaamse Executieve dat zolang de gerechtelijke fase van de onteigeningsprocedure niet is ingezet, de onteigende een beroep tot nietigverklaring bij de Raad van State kan instellen. Nadat evenwel voor de vrederechter werd gedagvaard - ogenblik waarop de gerechtelijke fase een aanvang neemt - kan de onteigende zich niet meer tot de Raad van State wenden, aangezien de Raad van State en de gewone rechter geen concurrerende bevoegdheden hebben en artikel 7 van de wet van 26 juli 1962 de vrederechter ermee belast toe te zien op het regelmatig verloop van de onteigeningsprocedure, wat zowel een controle op de interne als op de externe wettigheid inhoudt. Weliswaar kan de onteigende zich voor de vrederechter alleen bij wege van exceptie op het niet-naleven van de wettelijk voorgeschreven vormen beroepen, doch volgens de Vlaamse Executieve zou een annulatieberoep bij de Raad van State hetzelfde werkelijke voorwerp hebben als die exceptie.

A.1.2. De Vlaamse Executieve is van oordeel dat zowel de belanghebbende derden als de onteigende eenzelfde juridictionele bescherming genieten, zodat geen sprake kan zijn van enige discriminatie : zowel de vrederechter als de Raad van State beoordelen het onteigeningsbesluit immers op zijn interne en externe wettigheid. Mocht nochtans worden geoordeeld dat de bescherming die door de vrederechter wordt verleend, verschilt van die welke de Raad van State biedt, is de Executieve van mening dat dit verschil verantwoord is doordat de eigenaar zich in een totaal andere situatie bevindt dan de belanghebbende derden, die niet even rechtstreeks als eerstgenoemde door de voorgenomen onteigening worden benadeeld.

A.1.3. Wat de beweerde discriminatie betreft die erin bestaat dat de onteigende zich niet langer tot de Raad van State kan richten wanneer de gerechtelijke fase is ingetreden, terwijl de belanghebbende derden, bijvoorbeeld de buren, zich wel nog tot dat rechtscollege kunnen wenden om de nietigverklaring van het onteigeningsbesluit te vorderen, doet de Vlaamse Executieve opmerken dat dit onderscheid moet worden beoordeeld in het licht van de algemene regels inzake de bevoegdheid van de Raad van State. De bevoegdheid van de Raad, op basis van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, wordt volgens de Vlaamse Executieve door de aard van de eis en het werkelijke voorwerp van het beroep bepaald. Overeenkomstig de rechtsleer betreffende het werkelijke voorwerp is de Raad van State, op grond van de artikelen 92 en 93 van de Grondwet, slechts dan onbevoegd wanneer de bestreden administratieve rechtshandeling betrekking heeft op de weigering van een administratieve overheid om een verplichting na te komen die beantwoordt aan een subjectief recht van de verzoeker. Ten deze is de Raad van State bijgevolg onbevoegd, aangezien het werkelijke voorwerp de erkenning van een subjectief recht, met name het eigendomsrecht, is en de overheid over geen enkele discretionaire

bevoegdheid beschikt, aangezien het bestreden onteigeningsbesluit het gevolg is van de goedkeuring, door de Vlaamse Executieve, van een bijzonder plan van aanleg waarvan een onteigeningsplan deel uitmaakte.

De Vlaamse Executieve doet tevens opmerken dat administratieve rechtshandelingen op grond van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State met een annulatieberoep bij de Raad kunnen worden bestreden, tenzij die, bij wijze van uitzondering op dat artikel, door een wetsbepaling aan dat beroep zijn onttrokken. Welnu, artikel 7 van de onteigeningswet van 26 juli 1962 voorziet, voor wat de rechtsbescherming van de onteigende betreft, in zulk een uitzondering.

De Vlaamse Executieve besluit dat de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet niet worden geschonden door de onteigeningswet van 26 juli 1962, noch door de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, in zoverre zij aldus worden uitgelegd dat zij de onteigende verhinderen, na het inzetten van de gerechtelijke fase, bij de Raad van State een beroep tot vernietiging van het onteigeningsbesluit in te stellen.

A.2.1. De verzoekende partij in het bodemgeschil verwijst eveneens naar het arrest nr. 42/90 van 21 december 1990 en leidt eruit af dat belanghebbende derden ook tijdens de onteigeningsprocedure een annulatieberoep tegen het onteigeningsbesluit bij de Raad van State kunnen indienen, terwijl de onteigende eigenaars en de in artikel 6 van de wet van 26 juli 1962 bedoelde derden die mogelijkheid niet hebben, zodat nog steeds een zekere discriminatie blijft bestaan.

Zij is van oordeel dat een verzoekschrift dat door de onteigende bij de Raad van State is neergelegd vóór of na de gerechtelijke fase, ontvankelijk is. De verzoekende partij in het bodemgeschil dringt er evenwel op aan dat het Hof, om verdere discussie te vermijden omtrent de bevoegdheid van de Raad van State in onteigeningszaken, duidelijkheid zou scheppen over de vraag op welke manier de bevoegdheidsregeling moet worden opgevat nadat de onteigende overheid heeft gedagvaard.

Zij besluit dat de onteigende zich ook na het instellen van de gerechtelijke fase tot de Raad van State moet kunnen wenden en verzoekt het Hof de voormelde prejudiciële vraag bevestigend te beantwoorden.

A.2.2. In haar memorie van antwoord schetst de verzoekende partij in het bodemgeschil de evolutie in de rechtspraak ten aanzien van de respectieve bevoegdheden van de gewone rechter en de Raad van State inzake onteigeningen : de Raad van State was bevoegd om de interne onwettigheid (machtsoverschrijding en machtsafwending) van het onteigeningsbesluit te veroordelen, terwijl de externe onwettigheid door de gewone rechtbanken werd veroordeeld.

Vervolgens verwijst de voornoemde verzoekende partij naar een arrest van de Raad van State van 10 november 1987 dat naar haar mening een kentering in de rechtspraak aankondigt, in die zin dat de Raad van State bevoegd zou zijn zolang de gerechtelijke fase van de onteigeningsprocedure nog niet was ingesteld.

Volgens de verzoekende partij in het bodemgeschil lijkt de discussie over de bevoegdheid van de Raad van State inzake onteigeningen afgesloten met het arrest nr. 42/90 van het Hof. Niettemin dringt zij er nogmaals op aan dat het Hof een duidelijk standpunt zou innemen over de vraag hoe de bevoegdheidsverdeling tussen de onderscheiden rechtsinstanties moet worden opgevat nadat de onteigende overheid heeft gedagvaard.

Tenslotte weerlegt de n.v. Aannemingsmaatschappij C.F.E. de argumentatie van de Vlaamse Executieve. In dat verband betoogt zij dat de Vrederechter niet vermag te oordelen over de opportuniteit noch over de dringende noodzakelijkheid van de onteigening. Daaruit volgt dat de onteigende en de in artikel 6 van de onteigeningswet vernoemde derden niet dezelfde justitiële bescherming genieten dan andere derden, zodat ten onrechte wordt beweerd dat de Vrederechter, zodra de zaak bij hem aanhangig is gemaakt, een volledige rechtsbescherming kan bieden omdat hij zowel de interne als de externe wettigheid van het besluit beoordeelt.

Het is eveneens onjuist te stellen dat de belanghebbende derden, andere dan die bedoeld in voormeld artikel 6, niet over de mogelijkheid beschikken zich tot de Vrederechter te wenden. Volgens de verzoekende partij in het bodemgeschil, maakt artikel 7 van de wet van 26 juli 1962 het immers mogelijk dat elke belanghebbende derde, bijvoorbeeld een buur, die zich door de onteigening geschaad acht, als tussenkomende partij kan optreden indien hij erom verzoekt op de dag die voor de verschijning is bepaald.

Diezelfde partij doet tenslotte opmerken dat het onteigeningsbesluit een administratieve rechtshandeling is zodat de Raad van State ratione materiae bevoegd is kennis te nemen van een annulatieberoep dat tegen zulk een

akte is gericht.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag, zoals het Hof ze heeft geherformuleerd, betreft de bestaanbaarheid met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet van de artikelen 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte, wet waarvan de tekst is opgenomen in artikel 5 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de onteigeningen ten algemene nutte en de concessies voor de bouw van de autosnelwegen, en van de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

De bedoelde bepalingen van de wet van 26 juli 1962 luiden als volgt :

Artikel 3. « Bij gebreke van overeenstemming tussen de partijen dient de onteigenaar ter griffie van het vrederecht van de ligging der goederen, behalve het koninklijk besluit dat machtiging verleent tot de onteigening en het plan van de te onteigenen percelen, een verzoekschrift in om de vrederechter dag en uur te zien bepalen waarop de onteigenaar, de eigenaars en vruchtgebruikers van de betrokken percelen gedagvaard worden om op de plaats van de te onteigenen percelen voor de rechter te verschijnen.

Het koninklijk besluit en het plan blijven berusten ter griffie, waar de belanghebbenden kosteloos kennis ervan kunnen nemen totdat de voorlopige vergoeding geregeld is. »

Artikel 6. « Zodra hij de dagvaarding heeft ontvangen, is de gedaagde gehouden, de derden, die bij de onteigening belang hebben op grond van huur, gebruikspand, gebruik of bewoning, op de hoogte te brengen van de voorgenomen onteigening, alsmede van dag, uur en plaats van de verschijning voor de rechter en het opmaken van de plaatsbeschrijving. »

Artikel 7. « Op de dag die voor de verschijning is bepaald, aanvaardt de vrederechter als tussenkomende partijen, zonder verdere procedure en zonder dat daaruit vertraging mag voortvloeien, de belanghebbende derden die erom verzoeken.

Na de opmerkingen van de aanwezige partijen te hebben gehoord, oordeelt de rechter of de vordering regelmatig is ingesteld, de door de wet voorgeschreven formaliteiten vervuld zijn en het plan van de grondinnemingen van toepassing is op het goed waarvan de onteigening wordt gevorderd. De aanwezige verweerders zijn, op straffe van verval, gehouden alle excepties die zij menen te kunnen opwerpen, ineens voor te brengen. De vrederechter beschikt, ten laatste achtenveertig uren na de verschijning, bij één enkel vonnis over het geheel.

Hoger beroep tegen het vonnis waarbij de rechter de vordering van de onteigenaar afwijst en beslist dat er derhalve geen aanleiding bestaat om de procedure voort te zetten, wordt ingesteld binnen vijftien dagen na de uitspraak. De termijn van verdaging bedraagt altijd acht dagen; de akte van hoger beroep bevat, op straffe van nietigheid, de bezwaren die tegen het vonnis worden ingebracht. Geen enkel ander bezwaar kan in aanmerking worden genomen. Op het hoger beroep

wordt beschikt op de inleidende terechtzitting of uiterlijk acht dagen later. »

Artikel 16, tweede lid. «De vordering tot herziening kan ook gegrond zijn op de onregelmatigheid van de onteigening. Zij wordt door de rechtbank behandeld overeenkomstig de regels van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering. »

De artikelen 14 en 17 van de bij koninklijk besluit van 12 januari 1973 gecoördineerde wetten op de Raad van State luiden als volgt :

Artikel 14. «De afdeling doet uitspraak, bij wijze van arresten, over de beroepen tot nietigverklaring wegens overtreding van hetzij substantiële, hetzij op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, overschrijding of afwending van macht, ingesteld tegen de akten en reglementen van de onderscheidene administratieve overheden of tegen de administratieve beslissingen in betwiste zaken.

Wanneer een administratieve overheid verplicht is te beschikken en er bij het verstrijken van een termijn van vier maanden te rekenen vanaf de haar daartoe door een belanghebbende betekende aanmaning geen beslissing is getroffen, wordt het stilzwijgen van de overheid geacht een afwijzende beslissing te zijn waartegen beroep kan worden ingesteld. Deze bepaling doet geen afbreuk aan de bijzondere bepalingen die een andere termijn vaststellen of aan het stilzwijgen van de administratieve overheid andere gevolgen verbinden. »

Artikel 17. « § 1. Wanneer een akte of een reglement van een administratieve overheid vatbaar is voor vernietiging, krachtens artikel 14, eerste lid, kan de Raad van State als enige de schorsing van de tenuitvoerlegging ervan bevelen.

Nadat de partijen gehoord zijn of behoorlijk opgeroepen, wordt de schorsing bevolen bij gemotiveerd arrest van de kamer die bevoegd is om uitspraak ten gronde te doen.

In geval van uiterst dringende noodzakelijkheid, kan de schorsing voorlopig worden bevolen door de voorzitter van de kamer of door de staatsraad die hij daartoe aanwijst, onder voorbehoud van bevestiging door de kamer binnen vijfenveertig dagen na het verzoek. Als de zaak zoveel spoed eist dat de partijen of sommige van hen niet kunnen worden gehoord, worden in het arrest dat de schorsing beveelt, de partijen binnen drie dagen opgeroepen om te verschijnen voor de bevoegde kamer die uitspraak doet over de bevestiging van de schorsing.

De voorzitter van de kamer of de door hem aangewezen staatsraad die de voorlopige schorsing heeft bevolen, mag geen zitting houden in de kamer die uitspraak doet over het handhaven van de schorsing.

§ 2. De schorsing van de tenuitvoerlegging kan alleen worden bevolen als ernstige middelen worden aangevoerd die de vernietiging van de aangevochten akte of het aangevochten reglement kunnen verantwoorden en op voorwaarde dat de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de akte of het reglement een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen.

Tegen de krachtens de §§ 1 en 2 uitgesproken arresten kan geen verzet noch derdenverzet worden aangetekend.

De arresten waarbij de schorsing is bevolen kunnen worden ingetrokken of gewijzigd op verzoek van de partijen.

§ 3. De vordering tot schorsing wordt ingesteld bij een afzonderlijke akte die geen deel uitmaakt van het verzoekschrift tot nietigverklaring en uiterlijk samen met dat verzoekschrift.

Zij bevat een uiteenzetting van de middelen en de feiten die volgens de indiener ervan het bevelen van de schorsing of, in voorkomend geval, van voorlopige maatregelen rechtvaardigen.

De schorsing en de andere voorlopige maatregelen die zouden zijn bevolen vóór het indienen van het verzoekschrift tot nietigverklaring van de akte of het reglement worden door de voorzitter van de kamer die ze heeft uitgesproken onmiddellijk opgeheven als hij vaststelt dat binnen de in de procedureregeling vastgestelde termijn geen enkel verzoekschrift tot nietigverklaring is ingediend waarin de middelen worden aangevoerd die ze gerechtvaardigd hadden.

§ 4. De kamer doet binnen vijfenveertig dagen uitspraak over de vordering tot schorsing. Indien de schorsing is bevolen, wordt binnen zes maanden na de uitspraak van het arrest uitspraak gedaan over het verzoekschrift tot nietigverklaring.

§ 5. Het arrest dat de schorsing of de voorlopige schorsing van de tenuitvoerlegging van een akte of een reglement beveelt kan, op vordering van de verzoekende partij, een dwangsom opleggen aan de betrokken overheid. In dat geval is artikel 36, §§ 2 tot 4, van toepassing.

De Koning bepaalt, bij een in de Ministerraad overlegd besluit, de procedure die toepassing vindt op het vaststellen van de dwangsom.

§ 6. De Koning bepaalt, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de procedure betreffende de in dit artikel bedoelde vorderingen. Voor het behandelen van kennelijk onontvankelijke en kennelijk ongegronde vorderingen tot schorsing van de tenuitvoerlegging kunnen specifieke regels worden bepaald. Voor de gevallen waarin de schorsing van de tenuitvoerlegging is bevolen kan eveneens in een specifieke procedure voor de behandeling ten gronde worden voorzien.

In het geval dat de schorsing van de tenuitvoerlegging wordt bevolen wegens machtsafwendings, wordt de zaak verwezen naar de algemene vergadering van de afdeling administratie. Als de schorsing wordt bevolen wegens schending van de artikelen 6, 6bis en 17 van de Grondwet, geschiedt die verwijzing op vordering van de verzoeker.

Indien de algemene vergadering de akte of het reglement waartegen het beroep is gericht niet vernietigt, houdt de schorsing onmiddellijk op gevolg te hebben. In dit geval wordt de zaak voor de behandeling van eventuele andere middelen verwezen naar de kamer waarbij zij oorspronkelijk werd ingeleid. »

Voormelde bepalingen zijn niet als zodanig in beschouwing genomen, doch enkel «inzoverre belanghebbende derden, andere dan degenen die zijn beoogd in artikel 6 van de voormelde wet van 26 juli 1962, de nietigverklaring van een onteigeningsbesluit kunnen vorderen voor de Raad van State, terwijl de onteigende, na het instellen van de gerechtelijke fase, de onwettigheid van dat besluit slechts bij wege van exceptie kan aanvechten ». Verder in het arrest worden die derden « gewone derden » genoemd.

B.2. De grondwettelijke regels van de gelijkheid der Belgen voor de wet en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke

verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld, met inachtneming van het doel en de gevolgen van de bestreden maatregel en van de aard van de in het geding zijnde beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat de aangevande middelen redelijkerwijze niet evenredig zijn met het beoogde doel.

B.3. Naar luid van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State kan ieder die van een belang doet blijken een beroep tot vernietiging instellen tegen « de akten en reglementen van de onderscheidene administratieve overheden ».

Die algemene bevoegdheid van de Raad van State is evenwel uitgesloten wanneer een bijzonder gerechtelijk beroep tegen een bepaalde bestuurshandeling is georganiseerd.

B.4. Krachtens de bepalingen van de wet van 26 juli 1962, heeft de vrederechter, wanneer de onteigenaar de vordering tot onteigening bij hem heeft ingeleid, als opdracht het onteigeningsbesluit en het besluit dat tot onmiddellijke inbezitneming machtigt, zowel op hun interne als op hun externe wettigheid te toetsen.

Die bevoegdheid van de vrederechter sluit de bevoegdheid van de Raad van State uit om kennis te nemen van een beroep tot vernietiging van die handelingen, indien dat beroep is ingesteld door de onteigende of door een belanghebbende derde, als bedoeld in artikel 6 van de wet van 26 juli 1962.

Die bevoegdheidsuitsluiting speelt echter pas vanaf de dagvaarding om voor de vrederechter te verschijnen en ten aanzien van de personen die tot die procedure toegang hebben. De Raad van State blijft bevoegd ten aanzien van de gewone derden. Hij is ook bevoegd ten aanzien van de personen die zijn bedoeld in de artikelen 3 en 6 van de wet van 26 juli 1962, zolang de onteigenaar de eigenaar niet voor de vrederechter heeft gedagvaard.

B.5. Het eerste verschil in behandeling dat uit de in de prejudiciële vraag vermelde bepalingen voortvloeit, houdt verband met het feit dat twee categorieën van rechtzoekenden die de wettigheid van eenzelfde handeling betwisten, toegang hebben de ene tot een gewone rechter, de andere tot een administratief rechtscollege.

Het onderscheid tussen de eigenaar van het onteigende goed en de in artikel 6 van de wet van 26 juli 1962 bedoelde derden, die een recht kunnen laten gelden met betrekking tot het onteigende goed en om die reden vermogen tussen te komen in de procedure voor de vrederechter, enerzijds, en andere derden, die niet een zodanig recht kunnen laten gelden maar wel de schending van een belang, en die om die reden niet kunnen tussenkomen in de procedure voor de vrederechter, anderzijds, is een verantwoord onderscheid.

De wetgever vermag immers te oordelen, mede gelet op artikel 92 van de Grondwet, dat de gewone rechter uitsluitend bevoegd is om aan personen die met betrekking tot het onteigende goed een recht kunnen laten gelden, de passende rechtsbescherming te bieden, enerzijds, en dat enkel de Raad van State de bevoegdheid toekomt om te oordelen over het beroep tot vernietiging van een onteigeningsbesluit dat is ingesteld door derden die de schending van een belang kunnen aanvoeren, anderzijds.

Die bevoegdheidsverdeling roept op zich geen enkele ongelijkheid in het leven aangezien alle rechtzoekenden die getroffen zijn door een onteigening, de wettigheid daarvan voor een rechter kunnen aanvechten.

B.6. Zoals de prejudiciële vraag in deze zaak is gesteld, blijft zij echter niet beperkt tot het aanklagen van de ongelijke behandeling waardoor de eigenaar en de belanghebbende derden zouden kunnen getroffen zijn doordat zij geen toegang meer hebben tot de Raad van State wanneer de eigenaar voor de vrederechter wordt gedagvaard. Zij vergelijkt ook, in twee opzichten, hun situatie met die van de gewone derden, in zoverre de hun voor de vrederechter geboden procedure niet gelijkwaardig mocht zijn met die welke hun voor de Raad van State is geweigerd. Om de vraag te beantwoorden, dient het Hof dus na te gaan of daarin een discriminatie besloten ligt.

B.7. In de eerste plaats is een verschil in behandeling uitdrukkelijk in de prejudiciële vraag opgeworpen in zoverre de gewone derden bij de Raad van State een beroep tot vernietiging van het

onteigeningsbesluit kunnen instellen, terwijl, zodra de gerechtelijke fase een aanvang heeft genomen, de eigenaar en de belanghebbende derden de wettigheid van zulk een besluit slechts bij wege van exceptie voor de vrederechter kunnen aanvechten. Uit dat procedureverschil mag echter niet worden afgeleid dat er een ongelijke behandeling zou zijn. Krachtens artikel 107 van de Grondwet geldt de aan de vrederechter toegekende bevoegdheid om na te gaan of de bij de wet voorgeschreven vormvereisten in acht zijn genomen, voor alle externe en interne onwettigheden. Zijn de aan de enen en de anderen geboden procedures weliswaar verschillend, de wettigheidstoetsing die zij organiseren is gelijkwaardig.

B.8. Uit de vergelijking van de in de prejudiciële vraag vermelde bepalingen kan worden afgeleid dat daarin een ander verschil in behandeling impliciet is aangeklaagd in zoverre de bij de wet van 26 juli 1962 voorgeschreven procedure de partijen niet de mogelijkheid zou bieden hun verweer te organiseren met waarborgen die te vergelijken zijn met die van de procedure die bij de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State is voorgeschreven.

Wanneer de eigenaar en de belanghebbende derden voor de vrederechter worden gedaagd, zijn zij immers krachtens artikel 7, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 ertoe gehouden «alle excepties die zij menen te kunnen opwerpen, ineens voor te brengen » en is de vrederechter verplicht binnen achtenveertig uur uitspraak te doen. De gewone derden, die bij de Raad van State een vernietigingsarrest kunnen verkrijgen ook al is de gerechtelijke procedure reeds ingezet, beschikken van hun kant over termijnen die hun de mogelijkheid bieden gedurende zestig dagen hun verzoekschrift voor te bereiden en later nieuwe middelen aan te voeren indien ze gegrond zijn op elementen die aan het licht zijn gekomen bij het lezen van het administratief dossier dat de onteigenaar binnen dertig dagen dient neer te leggen. Zij kunnen ook een laatste memorie neerleggen na het verslag te hebben ontvangen dat de auditeur-verslaggever heeft opgesteld na een onderzoek dat in het raam van een inquisitoire procedure is gevoerd.

B.9. Het Hof herinnert eraan dat de aanwending van de afwijkende procedure van de wet van 26 juli 1962, uitsluitend verantwoord door redenen van algemeen belang, slechts is toegestaan wanneer de onmiddellijke inbezitneming van het goed door de onteigenende overheid onontbeerlijk is. De vrederechter dient dus na te gaan of de overheid geen machtsoverschrijding of machtsafwendings heeft begaan door het juridisch begrip «dringende noodzakelijkheid » niet in acht te nemen. Hij zal de bij hem aanhangig gemaakte vordering van de onteigenende overheid

verwerpen indien de in het onteigeningsbesluit aangevoerde dringende noodzakelijkheid niet of niet meer bestaat.

Het Hof stelt bovendien vast dat de eigenaar en de belanghebbende derden, binnen een termijn van twee maanden die aanvangt met de verzending van de documenten die zijn opgesomd in artikel 15, tweede lid, van de wet, voor de rechtbank van eerste aanleg een vordering tot herziening kunnen instellen die zij krachtens artikel 16, tweede lid, onder meer zullen kunnen gronden op de onregelmatigheid van de onteigening. Volgens de interpretatie die het Hof van Cassatie in zijn arrest van 7 december 1990 in voltallige zitting heeft gegeven, staat die bepaling de eigenaar en de belanghebbende derden toe hun vordering tot herziening te gronden op motieven die zij voor de vrederechter niet hadden aangevoerd, wat hen de mogelijkheid biedt het gehele proces te herbeginnen. Aldus uitgelegd corrigeert artikel 16, tweede lid, de overdreven gevolgen die artikel 7, tweede lid, zou kunnen hebben : de aanwezige verweerders zijn enkel voor de vrederechter ertoe gehouden, op straffe van verval, alle excepties die zij menen te kunnen opwerpen, ineens voor te brengen.

B.10. Artikel 16, tweede lid, vermeldt ook dat de vordering tot herziening door de rechtbank wordt behandeld «overeenkomstig de regels van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering ». De eigenaar en de belanghebbende derden die de herziening vragen, beschikken aldus over de termijnen, de onderzoeksmaatregelen en de rechtsmiddelen die hun door het Gerechtelijk Wetboek worden geboden.

B.11. Sedert dat de Raad van State met toepassing van het nieuwe artikel 17 van de gecoördineerde wetten een schorsingsbevoegdheid heeft gekregen, kan weliswaar de buur van een onteigend goed, indien hij de twee door dat artikel vereiste voorwaarden vervult, een arrest verkrijgen dat het onteigeningsbesluit schorst, arrest dat bindend is voor de vrederechter bij wie de gerechtelijke procedure aanhangig is. Een gewone derde zou aldus die procedure onwerkbaar kunnen maken, hoewel hij er niet eens kan aan deelnemen, totdat de Raad van State uitspraak heeft gedaan over de vordering tot vernietiging, terwijl de Raad van State ten aanzien van de eigenaar en de belanghebbende derden zijn bevoegdheid moet afwijzen zodra de gerechtelijke procedure een aanvang heeft genomen.

Nochtans moet worden opgemerkt dat, overeenkomstig de interpretatie die het Hof in zijn

arrest nr. 42/90 heeft gegeven aan de artikelen 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 alsmede aan artikel 14 van de gecordineerde wetten op de Raad van State, de eigenaar, de belanghebbende derden en de gewone derden vóór de gerechtelijke fase van de onteigening gelijk worden behandeld, aangezien zij allen toegang hebben tot de Raad van State. Alleen gedurende de enkele dagen die liggen tussen de bij artikel 5 van de wet van 26 juli 1962 voorgeschreven dagvaarding en het bij artikel 7 van die wet beoogde vonnis, zou een gewone derde via een schorsings-arrest de gerechtelijke procedure onwerkbaar kunnen maken, terwijl de eigenaar en de belanghebbende derden alsdan over dat rechtsmiddel niet beschikken. Dezen kunnen echter, tijdens dezelfde periode, van de vrederechter verkrijgen dat hij weigert een onwettig onteigeningsbesluit uitvoerbaar te verklaren. Zonder zich te houden aan het zogenaamde « *privilège du préalable* », heeft de wetgever aldus de onteigening afhankelijk gemaakt van een rechterlijke controle, zodat, enerzijds, de eigenaar en de belanghebbende derden en, anderzijds, de gewone derden, ieder over een snelle procedure beschikken die hen in staat stelt zich tegen een onregelmatige onteigening te verzetten.

B.12. Uit de vergelijking van de procedures die, enerzijds, de eigenaar en de belanghebbende derden, en, anderzijds, de gewone derden ter beschikking staan, blijkt dat beiden een gelijkwaardige rechtsbescherming genieten, zowel inzake de voorafgaande spoedprocedure als inzake het onderzoek ten gronde van het geschil.

Het naast elkaar bestaan van de twee procedures kan ongetwijfeld abnormale interferenties veroorzaken en tot tegengestelde oplossingen leiden. Maar het staat niet aan het Hof dat te verhelpen.

Om die redenen,

Het Hof zegt voor recht :

De artikelen 6 en 6bis van de Grondwet zijn niet geschonden door de artikelen 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemene nutte, noch door de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, in zoverre belanghebbende derden, andere dan degenen die beoogd zijn in artikel 6 van de voormelde wet van 26 juli 1962, het recht hebben voor de Raad van State de vernietiging en de schorsing van een onteigeningsbesluit te vorderen, terwijl de onteigende, na de opening van de gerechtelijke fase, de wettigheid van dat besluit slechts bij wege van exceptie kan betwisten.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, conform artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 14 juli 1992 door voormelde zetel waarin rechter K. Blanckaert, wettig verhinderd, voor onderhavige uitspraak vervangen is door rechter H. Boel, conform de beschikking van heden van voorzitter J. Delva.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

J. Delva